

SUDARYTOJO PRATARMĖ

Penktasis Bažnyčios istorijos studijų tomas skirtas įvairiems Lietuvoje kitados veikusių ar ir dabar tebegyvuojančių religinių (daugiausia krikščionišku) bendruomenių, bendrijų, grupių istorijos aspektams. Tokį šio tomo leitmotyvą iš dalies paskatino šių dienų gyvenimo realijos – bendruomeniškumo, be kurio neįsivaizduojamas autentiškas krikščioniškas tikėjimas, krizė. Pavargusi nuo sovietinio kolektyvizmo, Lietuvos visuomenė noriai atsidadė egoistiško individualizmo pagundai. Tam tikras susvetimėjimas paženklino ir specifines profesionalų grupes. Džiugu, kad viltingą perspektyvą įveikti atskirtį tarp negausių Lietuvoje triūsiančių Bažnyčios ir krikščionybės istorijos tyrinėtojų 2012 m. atvėrė atnaujinta Tarptautinės lyginamosios Bažnyčios istorijos komisijos (Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée) Lietuvos skyriaus veikla. Šis skyrius dar Lietuvos atgimimo metais buvo įkurtas Jerzy Kłoczowskio iniciatyva, tačiau vadovaujant dr. Juozui Tumeliui savo veiklos neišplėtojo. Norisi tikėtis, kad maždaug dvi dešimtys tyrinėtojų, naujai susibūrusių į šią bendruomenę, ne vien intensyviau keisis informacija apie tarptautinius mokslo renginius, organizuojamus už Lietuvos ribų, bet ir geriau pažins vienas kitą. Tokią viltį simboliškai įkūnija šiame Bažnyčios istorijos studijų tome skelbiama Arūno Streikaus parengta 2011–2012 m. krikščionybės Lietuvoje istorijos tyrimų bibliografija. Be to, dialogą kuriančią pastangą ne vien kalbėti, bet ir klausytis, išgirsti bei reaguoti atliepia tradicinę „monologinę“ straipsnių dalį papildantis Reginos Laukaitytės atsiliepimas apie Dariaus Petkūno monografiją. Galbūt kitame Bažnyčios istorijos studijų tome jau pavyks suformuoti recenzijų skyrių?

Dešimtyje šio tomo straipsnių gvildenami įvairūs religinių bendruomenių, grupių ir bendrijų gyvenimo, tapatybės ir veiklos aspektai. Bene daugiausia tekstų skirta katalikų dvasininkų grupėms – Reinis Norkākls pristato iki šiol netyrinėtą Livonijos-Kuršo vyskupijos dvasininkiją, o Liudas Jovaiša skelbia XVII a. 1-osios pusės Žemaičių vyskupijos dvasininkų prozopografinį sąrašą. Specifinėms dvasininkijos grupėms skirti dar du tekstai – Wioletta Pawlikowska-Butterwick piešia tipišką XVI a. 2-osios pusės Vilniaus kapitulos nario portretą, o Aldona Prašmantaitė supažindina su Žemaičių vyskupijos dvasininkais, po 1863 m. atsidūrusiais egzotiškoje katalikų kunigų bendruomenėje tolimame Sibiro kaime. Dviejų labai skirtingų vienuolinių bendruomenių – kamaldulių ir bonifratrų – santvarkai, struktūrai ir kasdieniam gyvenimui XVIII a. skirti Mindaugo Paknio ir Martyno

Jakulio straipsniai. Darius Baronas nagrinėja įvairialuomės pasauliečių bendruomenės – stačiatikių Šv. Dvasios brolijos – kūrimosi ir sugyvenimo daugiatautėje ir polikonfesinėje Vilniaus miesto erdvėje aspektus. Arūnas Streikus atkreipia dėmesį į specifinės regioninės bendruomenės – Klaipėdos krašto katalikų – integracijos į Telšių vyskupiją procesą XX a. 3-iajame–4-ajame dešimtmečiais. Regina Laukaitytė aptaria visų sovietų valdžios neįregistruotų religinių bendruomenių gyvavimą Lietuvoje pagrindžio sąlygomis 1944–1956 m. Žvilgsnio platumas, – tiesa, kitoks, – būdingas ir Vytauto Ališausko tekstui, kuriame lokalinis kuršių kulto reiškiny, sumišęs su istorijos pasakojimais apie didžiojo kunigaikščio Kęstučio žmoną, gvildenamas itin visapusiškai – iš istorijos, tekstologijos, mitologijos ir religijotyros perspektyvų.

Apvaizdos šypsniu reikėtų laikyti faktą, kad dalis šio Bažnyčios istorijos studijų tomo tekstų visai neplanuotai atliepia 2013-aisiais minimas sukaktis – pradedamą minėti Žemaičių krikšto jubiliejų ir 150-ąsias 1863 m. sukilimo metines. Blieka tai priimti kaip paakinimą bendruomeniškumui, kuris neapsiriboja savojo cecho erdve ir atveria bendrystės su visuomene, tauta, Bažnyčia ir valstybe pojūtį.

Liudas Jovaiša

EDITOR'S COMMENT

The 5th volume of the Studies in Church History is dedicated to various historical aspects of former and present religious communities and groups (mainly Christian) in Lithuania. This motive was encouraged partly by realities of contemporary life – the crisis of community spirit, which appears to be the foundation for authentic Christian faith. Exhausted by the Soviet collectivism, Lithuanian society willingly gave in to temptation of selfish individualism. Certain groups of professionals were also affected by alienation. In this situation a good news comes from Lithuanian section of the International Commission for Comparative Church History (Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée), which resumed its activity in 2012 and thus opened a new perspective for uniting the sparse researchers of history of the Church and Christianity in Lithuania. This section was established during the years of national revival by the initiative of Jerzy Kłoczowski, but failed to develop its activity under the leadership of Dr. Juozas Tumelis. Hopefully, a couple of dozen researchers, gathered in a new community will manage not only monitor information about international events and conferences more successfully, but also will get to know each other more. This hope is symbolically embodied in the bibliography of historical research of Christianity in Lithuania of 2011–2012, arranged by Arūnas Streikus. Moreover, a response from Regina Laukaitytė to the study by Darius Petkūnas supplements a traditional monologue in the articles' chapter and indicates a movement towards a dialogue. Maybe the next volume of the Studies in Church History will introduce a separate review chapter?

In ten articles of this volume various aspects of life, identity and activity of religious communities and groups are being analyzed. Probably the better half of this volume is dedicated to clusters of clergy: Reinis Norkāklis presents an unexplored diocesan clergy of Livonia-Courland, and Liudas Jovaiša publishes a prosopographical list of clergy of Samogitia diocese in the 1st half of the 16th century. Other articles present special groups of clergy. Wioletta Pawlikowska-Butterwick depicts a typical portrait of a member of Vilnius Chapter in the 2nd half of the 16th century, while Aldona Prašmantaitė introduces the clergy of Samogitian diocese after their exile to the exotic community of the Roman Catholic clergy village in the distant Siberia, following the 1863 Uprising. Mindaugas Paknys and Martynas Jakulis present two very different religious communities, Bonifratres and Camaldolese monks, their order,

EDITOR'S COMMENT

structure and everyday life in the 18th century. Darius Baronas focuses on the laymen community of various estates, the Vilnius Orthodox Brotherhood, its establishment and development in multi-national and poli-confessional Vilnius. Arūnas Streikus draws attention to the specific regional community, Roman Catholics of Klaipėda region and their integration into the Telšiai Diocese in the 3rd and 4th decades of the 20th century. Regina Laukaitytė discusses the existence of all religious communities, non-registered by the Soviet authorities in 1944–1956. With similarly broad sight Vytautas Ališauskas explores the local Curonian cult, intertwined with narratives about the wife of Kęstutis, the Grand Duke of Lithuania. It is analysed with peculiar thoroughness, applying historical, textual, mythological and religious perspectives.

The smile of Providence accompanies the fact that part of the articles of this volume of Studies in Church History incidentally corresponds to jubilees of 2013: jubilee of Conversion of Samogitia and 150th anniversary of the Uprising of 1863. We accept it as an encouragement for solidarity, which is not limited to the own field of research and calls for the communion within society, nation, Church and State.

Liudas Jovaiša